PAOLO MENGOZZI
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2011. február 17. [1]

1. Az Arkema France SA (a továbbiakban: Arkema, illetve fellebbező) által benyújtott jelen fellebbezés az Arkema kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [2] (a továbbiakban: megtámadott ítélet) hatályon kívül helyezésére irányul, amellyel az Európai Közösségek Elsőfokú Bírósága elutasította a fellebbező által a 2005. január 19-én hozott bizottsági határozat [3] (a továbbiakban: a Határozat) megsemmisítése iránt benyújtott keresetet, amely határozat megállapította, hogy több vállalkozás, közöttük a fellebbező, korábban Elf Atochem SA, később Atofina SA (a továbbiakban: Elf Atochem és Atofina) és anyavállalata, az Elf Aquitaine SA (a továbbiakban: Elf Aquitaine) megsértette az EK 81. cikk (1) bekezdését és az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését azáltal, hogy a monoklór-ecetsav-piacra vonatkozó (AMCA) kartellben vettek részt.

I – A jogvita előzményei, a megtámadott ítélet, a Bíróság előtti eljárás és a felek kérelmei

2. A megtámadott ítélet 3. és azt követő pontjaiból kitűnik, hogy a Bizottság az AMCA piacával kapcsolatos vizsgálatát 1999 végén kezdte meg, miután az egyik, kartellben részt vevő vállalkozás tájékoztatta az e piacon fennálló kartellről. A Bizottság 2000. március 14-én és 15-én helyszíni vizsgálatot végzett, többek között az Elf Atochem telephelyein. 2004. április 7-én és 8-án a Bizottság kifogásközlést küldött tizenkét társaságnak, közöttük az Elf Aquitaine-nek és leányvállalatának, az Atofinának (a megtámadott ítélet 3., 4. és 7. pontja).

3. A Bizottság megállapította az Elf Aquitaine és leányvállalata, az Arkema felelősségét az 1984. január 1-je és 1999. május 7. közötti időszakban elkövetett jogsértés tekintetében. Megállapította, hogy az a tény, hogy az Elf Aquitaine rendelkezett az Atofina részvényeinek 98%-ával, már önmagában elegendő volt ahhoz, hogy a leányvállalata tevékenységeiért

1 – Eredeti nyelv: francia.

2 – Az Elsőfokú Bíróság T-168/05. sz., Arkema kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 30-án hozott ítélete (EBHT 2009., II-180. o.).

3 – C (2004) 4876 végleges határozat – „AMCA”-ügy.

való felelősség neki legyen betudható (a megtámadott ítélet 9. pontja).

4. A bírságok összegét a Bizottság a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az [ESZAK] Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatása [4] (a továbbiakban: iránymutatás), valamint a kartellügyek esetében a pénzbírságok alóli mentességről és a pénzbírságok csökkentéséről szóló közleménye [5] alapján határozta meg (a megtámadott ítélet 13. pontja). Az Elf Aquitaine-nel és az Arkemával szemben együttes és egyetemleges felelősség címén kiszabott bírság összege 45 millió euró (a Határozat 2. cikkének c) pontja, illetve a megtámadott ítélet 30. pontja). Továbbá miután a Bizottság megállapította, hogy az [EK 81. cikk] [6] alkalmazására vonatkozó eljárásban 1994. július 27-én hozott 94/599/EK bizottsági határozat címzettje az Elf Atochem volt, és ebben az időszakban az Elf Aquitaine még nem gyakorolt irányítást az Atofina felett, ez utóbbira visszaeső magatartására tekintettel külön bírságot szabott ki. Ez a bírság 13,5 millió euró összegű (a Határozat 2. cikkének d) pontja, illetve a megtámadott ítélet 30. pontja).

5. 2005. április 25-én az Arkema keresetet nyújtott be a Határozat megsemmisítése iránt. Elsődlegesen azt kérte, hogy az Elsőfokú Bíróság semmisítse meg a Határozat 1. cikke d) pontjának, 2. cikke c) pontjának és 4. cikke (9) bekezdésének Elf Aquitaine-re vonatkozó részeit, és ennek következtében változtassa meg a Határozat 2. cikkének c) és d) pontját, illetve másodlagosan azt, hogy módosítsa a Határozat 2. cikkének c) és d) pontját a bírság összegének csökkentése érdekében. Keresete alátámasztására a fellebbező nyolc jogalapra hivatkozott. Megsemmisítés iránti kérelme alátámasztására első jogalapként a leányvállalat magatartásának az anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályok megsértését, illetve az Elf Aquitaine csoporttal szembeni hátrányos megkülönböztetést hozta fel, második jogalapként a leányvállalatnak az anyavállalat meghatározó befolyása vélelméből következő jogi és gazdasági önállósága elvének megsértését, harmadik jogalapként a személyes felelősség elvének megsértését, negyedik jogalapként a vállalkozások közötti, méretükön és jogi felépítésükön alapuló hátrányos megkülönböztetést, ötödik jogalapként pedig lényeges eljárási szabályok megsértését hozta fel. A Határozat módosítása iránti kérelme alátámasztásául hivatkozott hatodik jogalap az arányosság elvének a bírság kiindulási összegének megállapításakor való megsértésére vonatkozott. Hetedik jogalapként a fellebbező az arányosság elvének az elrettentő szorzó megállapításakor történő megsértésére hivatkozott. Nyolcadik jogalapként az arányosság elvének a bírság összegének a jogsértés időtartamára tekintettel történő megállapítása révén történt megsértését hozta fel. Végül a fellebbező harmadlagosan egy kilencedik jogalapot is előterjesztett, amely az arányosság elvének az elrettentő szorzó megállapítása kapcsán történő megsértésén

4 – HL 1998. C 9., 3. o.
5 – HL 1996. C 207., 4. o.
6 – HL L 239., 14. o.

alapult, mivel a Bizottság kétszeresen vette figyelembe az Arkema forgalmát (a megtámadott ítélet 41–43. pontja).

6. A megtámadott ítéletben az Elsőfokú Bíróság elutasította az elsődleges és másodlagos jogalapokat is, és a fellebbezőt a költségek viselésére kötelezte.

7. A Bíróság Hivatalához 2009. december 15-én benyújtott kérelmében a fellebbező a jelen fellebbezést terjesztette elő. A fellebbező azt kéri, hogy a Bíróság helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet, és kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére. A Bizottság a fellebbezés elutasítását kéri és a fellebbező kötelezését a költségek viselésére. A felek képviselőinek meghallgatására a 2010. november 25-i tárgyaláson került sor.

II – A fellebbezésről

8. A fellebbező fellebbezése alátámasztására négy jogalapra hivatkozik. Az első jogalap arra vonatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróság megsértette a leányvállalat magatartásának az anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályokat. A második jogalap a hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének az anyavállalat leányvállalatai feletti meghatározó befolyására vonatkozó vélelem megdönthetetlenségéből eredő megsértésére vonatkozik. A harmadik jogalap az egyenlő bánásmód elvének és a tisztességes eljáráshoz való jognak a megsértésére vonatkozik. A negyedik jogalap az arányosság elvének abból eredő megsértésével kapcsolatos, hogy a Bizottság az Arkema forgalmát kétszeresen vette figyelembe a szankció alapjának meghatározásakor.

A – *Az arra vonatkozó első jogalapról, hogy az Elsőfokú Bíróság megsértette a leányvállalat magatartásának az anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályokat*

9. Az első jogalapban a fellebbező lényegében azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság a piaci önállósága bizonyítása, illetve a Bizottság által az Elf Aquitaine-nel kapcsolatban felállított vélelem megdöntése érdekében a fellebbező által felhozott bizonyítékok vizsgálata során tulajdonképpen *probatio diabolicát,* azaz lehetetlen bizonyítást írt elő számára, megsértve ezzel egyrészt a leányvállalat magatartásának az anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályokat, másrészt pedig a tisztességes eljáráshoz való jogát, amelyet az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 6. cikkének (1) bekezdése biztosít.

10. Hadd emlékeztessek arra – ahogyan azt az Elsőfokú Bíróság is teszi a megtámadott ítélet 67–69. pontjában –, hogy az ítélkezési gyakorlatból következően abban a különös esetben, ha az anyavállalat a közösségi versenyjog szabályait sértő magatartást folytató

leányvállalat tőkéjéből 100%-os részesedéssel rendelkezik, egyrészről ezen anyavállalat meghatározó befolyást gyakorolhat az említett leányvállalat magatartására,[7] másrészről pedig fennáll azon megdönthető vélelem, miszerint az említett anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalata magatartására.[8] Ilyen körülmények között elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy valamely leányvállalatnak az anyavállalata az egyedüli tulajdonosa, ahhoz, hogy arra következtethessen, hogy ez utóbbi meghatározó befolyást gyakorol e leányvállalat üzletpolitikájára. A Bizottságnak ezt követően módjában áll az anyavállalat egyetemleges felelősségét megállapítani a leányvállalatára kirótt bírság megfizetését illetően, kivéve, ha a fenti vélelem megdöntésére köteles anyavállalat elegendő bizonyítékot terjeszt elő annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ.[9]

11. A fellebbező által felhozott kifogások különösen a megtámadott ítélet 76. pontjával kapcsolatosak, amelyben az Elsőfokú Bíróság az alábbiakat fejti ki:

„A [fellebbező] által az önállóságának alátámasztására felhozott bizonyítékok megalapozottságát illetően rá kell mutatni, hogy az a tény, hogy az Elf Aquitaine csupán egy nem operatív holding, amely igen kevéssé avatkozik be leányvállalatai működésébe, nem elegendő annak kizárásához, hogy az Elf Aquitaine meghatározó befolyást gyakorol a [fellebbező] magatartására, különösen az Elf Aquitaine csoporton belüli pénzügyi befektetések összehangolása révén. Ugyanis egy cégcsoport esetében különösen a csoporton belüli pénzügyi befektetéseket összehangoló holding társaság létrehozásának célja, hogy összefogja a csoport több társaságban fennálló részesedéseit, és az a feladata, hogy biztosítsa ezek irányításának egységét, különösen a költségvetés feletti ellenőrzés segítségével."

12. A fellebbező szerint azáltal, hogy az Elsőfokú Bíróság kimondta, a holding társaság „feladata", hogy biztosítsa a leányvállalatok irányításának egységét, jogilag megdönthetetlenné tette azt a vélelmet, miszerint az anyatársaságnak a leányvállalata magatartására meghatározó befolyása van, mivel az önálló magatartás bizonyítására irányuló minden kísérlet ellentétes a fenti feladat Elsőfokú Bíróság szerinti azon meghatározásával, amelyet a holding társaságok betöltenek, és így kudarcra van ítélve.

13. Előzetesen rá kell mutatni – amint azt a Bizottság is tette a fellebbezésre adott válaszbeadványában –, hogy az Arkema nem vitatja sem a Bizottság által az Elf Aquitainenel szemben felállított vélelem elvi alapját, sem pedig azt a tényt, hogy ez a vélelem a jelen esetre alkalmazandó (az anyavállalat leányvállalata tőkéjéből 98%-os részesedéssel rendelkezik). A fellebbező kifogásai csupán

7 – Lásd ebben az értelemben a 48/69. sz., Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítélet (EBHT 1972., 619. o.) 136. és 137. pontját és a C-97/08. P. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet (EBHT 2009., I-8237. o.) 60. pontját.

8 – Lásd ebben az értelemben a 107/82. sz., AEG-Telefunken kontra Bizottság ügyben 1983. október 25-én hozott ítélet (EBHT 1983., 3151. o.) 50. pontját, a C-286/98. P. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet (EBHT 2000., I-9925. o.) 29. pontját és a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontját.

9 – Lásd a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontját.

az Elsőfokú Bíróság azon okfejtése ellen irányulnak, amellyel az utóbbi kizárta, hogy az Elf Aquitaine nem operatív holding társaság jellege elegendő legyen az említett vélelem megdöntéséhez.

14. A megtámadott ítélet 76. pontjában az Elsőfokú Bíróság először is leszögezte, hogy az a tény, hogy egy holding társaság nem jelenik meg közvetlenül a piacon, önmagában nem zárja ki, hogy meghatározó befolyást gyakorolhasson leányvállalatai üzletpolitikájára a csoporton belüli pénzügyi befektetések összehangolása révén. Ezzel a kijelentéssel az Elsőfokú Bíróság azt a fellebbezői vélekedést kívánja cáfolni, miszerint egyenlőségjelet kell tenni az anyavállalat pusztán pénzügyi jellege és a csoporton belül ténylegesen működő vállalatok magatartására gyakorolt befolyás hiánya között. A fellebbező kifogásainak ugyanakkor nem célja az sem, hogy azokkal a fellebbező érdemben vitassa az ebből az állításból levont következtetést, tehát azt, hogy a leányvállalatok üzletpolitikájára gyakorolt tényleges meghatározó befolyás egy nem operatív holdingra is alkalmazható.

15. Ezt követően az Elsőfokú Bíróság következtetését azzal indokolja, hogy „különösen a csoporton belüli pénzügyi befektetéseket összehangoló holding társaság létrehozásának célja az, hogy összefogja a több társaságban lévő részesedéseket, és az a feladata, hogy biztosítsa ezek irányításának egységét, különösen a költségvetés feletti ellenőrzés segítségével". Az Arkema szerint különösen az e mondat második felében található állításból következik az Elf Aquitaine-re alkalmazott vélelem *de facto* megdönthetetlen jellege, mivel, amint azt a fellebbező válaszbeadványában kifejti, „éppen az egységes irányítás ismérve alapján lehetséges – a Bizottság szerint – egy leányvállalat magatartását az anyavállalatnak betudni".

16. Először is megjegyzem, hogy amennyiben az Arkema érvelését követnénk, az Elsőfokú Bíróság kijelentésének sokkal nagyobb jelentősége lenne, mint amit maga a fellebbező neki tulajdonít, és lényegében arra vezetne, hogy minden holding társaság, akár operatív, akár nem, függetlenül a leányvállalataiban meglévő részesedése mértékétől, felelős ezek magatartásáért, pusztán azért, mert az ő feladata irányításuk egységének biztosítása. Egyértelmű, hogy az Elsőfokú Bíróság állítása erre nem terjed ki.

17. Álláspontom szerint azonban, tekintettel a jelen ügy összefüggéseire, ez a kijelentés csupán a nem operatív holdingokra vonatkozhat, és csak azokban a helyzetekben, amikor az Elf Aquitaine-nel szemben alkalmazott vélelem fennállásához szükséges feltételek teljesülnek.

18. Egyébiránt emlékeztetek arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az anyavállalatnak lehet betudni a leányvállalat magatartását, különösen abban az esetben ha – jóllehet külön jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad a számára,[10] különös tekintettel az említett két jogi személy közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra.[11] A fellebbező által látszólag elfogadott értelmezéssel szemben azonban az Elsőfokú Bíróság által a nem operatív holdingoknak tulajdonított feladat, azaz a csoporton belüli társaságok irányítása egységének biztosítása nem vonja maga után szükségszerűen a leányvállalatok üzletpolitikájába való beavatkozást, különösen nem a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlatban előírtak szerint. Az ilyen beavatkozást bizonyítani kell, és a jelen esetre irányadó és a fellebbező által nem vitatott elvek szerint a vélelem mellette szól, amennyiben a leányvállalatok tőkéjének egészével az anyavállalat rendelkezik. Ugyanezen elvek szerint ennek a társaságnak vagy leányvállalatainak mindig van lehetősége az ellenkező bizonyítására.

19. Ennek megfelelően annak elismerése – ahogy azt az Elsőfokú Bíróság tette –, hogy egy nem operatív holding társaságnak az a feladata, hogy biztosítsa leányvállalatai irányításának egységét, nem fosztja meg sem a leányvállalatokat, sem az anyavállalatot annak a lehetőségétől, hogy megkíséreljék az említett vélelem megdöntését és bebizonyítsák, hogy ezt a feladatot – feltéve, hogy az a csoport operatív vállalkozásainak üzletpolitikájába való beavatkozással jár együtt – az anyavállalat ténylegesen nem látta el a konkrét esetben. Ugyanis, ahogy a fent felidézett ítélkezési gyakorlatból világosan kitűnik, ez a vélelem a leányvállalata tőkéjének egészével rendelkező anyavállalat által a leányvállalat magatartása feletti meghatározó befolyás *tényleges gyakorlására* vonatkozik.

20. Ebből következik, hogy a fellebbező állításával ellentétben a megtámadott ítélet 76. pontja nem értelmezhető úgy, hogy bármilyen, akár operatív, akár nem operatív holding részéről e befolyás tényleges gyakorlásának kikerülhetetlen voltát szankcionálja, amely pusztán azon a tényen alapul, hogy egy vállalatcsoporton belül az a feladata, hogy a csoport irányításának egységét biztosítsa.

21. A vitatott részben az Elsőfokú Bíróság csupán azt mondja ki, hogy nem lehet kizárni, hogy egy nem operatív holding meghatározó befolyást gyakoroljon leányvállalatainak magatartására annak ellenére, hogy nincs közvetlenül jelen a piacon, tekintettel koordinációs és pénzügyi irányítási feladataira, és hogy e befolyás tényleges gyakorlását vélelmezni lehet, ha a leányvállalatai tőkéjének egészével vagy túlnyomó többségével rendelkezik. Ezért az Elsőfokú Bíróság érvelésének

10 – Ebben az értelemben lásd a fent hivatkozott Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 132. és 133. pontját; az 52/69. sz., Geigy kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítélet (EBHT 1972., 784. o.) 44. pontját; a 6/72. sz., Europemballage és Continental Can kontra Bizottság ügyben 1973. február 21-én hozott ítélet (EBHT 1973., 215. o.) 15. pontját; a fent hivatkozott Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 26. pontját és a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 58. pontját.

11 – Lásd a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 58. pontját.

logikája szerint nem elég az anyavállalat nem operatív jellegére hivatkozni az ilyen vélelem megdöntése érdekében, amelynek egyszerű vélelem voltát maga az Elsőfokú Bíróság – hivatkozva egyébként az uniós bíróságok állandó ítélkezési gyakorlatára a megtámadott ítélet más részeiben és különösen a 67. és 82. pontban – is hangsúlyozza.

22. A fenti megfontolásokból következik, hogy nem megalapozott a leányvállalat magatartásának az anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályok megsértésére alapított azon kifogás, miszerint az Elsőfokú Bíróság megdönthetetlenné tette a leányvállalat tőkéje egészével rendelkező anyavállalattal kapcsolatos vélelmet, mivel az a megtámadott ítélet téves értelmezéséből ered.

23. Szintén megalapozatlan az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 6. cikkének (1) bekezdésére alapított kifogás, mivel az – bár ezt a fellebbező nem fejtette ki részletesebben – csak úgy értelmezhető, hogy ugyanabból a hibás előfeltevésből indul ki, miszerint az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítéletben jogilag lehetetlenné tette az említett vélelem megdöntését.

24. Következésképpen azt javaslom, hogy a Bíróság a fellebbezés első jogalapját mint megalapozatlant teljes egészében utasítsa el.

B – *A hátrányos megkülönböztetés tilalmának megsértésére vonatkozó második jogalapról*

25. A fellebbezés második jogalapjában a fellebbező kifejti, hogy az a tény, hogy az Elsőfokú Bíróság megdönthetetlenné tette az anyavállalatra vonatkozó, a leányvállalat tőkéjének egészével való rendelkezésen alapuló vélelmet, megsérti a kartell tagjai közötti, a vállalatcsoportban való tagságon alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmát is. Mivel ez a megtámadott ítéletnek ugyanazon – álláspontom szerint téves – értelmezésén alapul, mint a fellebbezés első jogalapja, úgy vélem, hogy ezt a második jogalapot is el kell utasítani, mint megalapozatlant.

C – *Az egyenlő bánásmód elvének megsértésére és a tisztességes eljáráshoz való jog megsértésére vonatkozó harmadik jogalapról*

26. A fellebbezés harmadik jogalapjában a fellebbező lényegében azt fejti ki, hogy eredeti kereseti kérelmének ötödik jogalapjával kapcsolatban az Elsőfokú Bíróság csupán az Elf Aquitaine által benyújtott érveket vizsgálta

meg, és az általa benyújtottakat nem, így megsértette a tisztességes eljáráshoz való jogát és az egyenlő bánásmód elvét. A jogalap a megtámadott ítélet 122–129. pontja ellen irányul.

27. Csakúgy mint a Bizottságnak, nekem is nehézséget okozott e jogalap tárgyának megállapítása.

28. A megtámadott ítélet 122–129. pontja ugyanis azon kifogásokra válaszol, amelyeket a fellebbező az elsőfokú eljárás során vetett fel az indokolási kötelezettségnek a Határozatban való megsértésére vonatkozó jogalapban. Úgy tűnik azonban, hogy a fellebbező e pontoknak a jelen fellebbezés összefüggéseiben való sérelmezése kapcsán nem azt kifogásolja az Elsőfokú Bírósággal szemben, hogy a Bizottság indokolási kötelezettségének Határozatban történő megsértését nem szankcionálta, vagy hogy rosszul értelmezte a Bizottság indokolási kötelezettségének terjedelmét, hanem azt, hogy nem vizsgálta meg érdemben az Atofina piaci magatartásának önállóságára vonatkozó érveit.

29. Ilyen körülmények között nem vagyok arról meggyőződve, hogy az említett jogalap kifejtése eléggé egyértelmű ahhoz, hogy elfogadható legyen. [12]

30. A jogalap érdemével kapcsolatban – feltételezve, hogy a jelen jogalapot úgy kell értelmezni, hogy az arra vonatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróság elmulasztotta szankcionálni az Atofina által felhozott érvek Bizottság általi állítólagos figyelmen kívül hagyását, illetve arra, hogy ezen érvek relevanciája vagy megfelelősége elutasítása kapcsán a Határozat nem tesz eleget az indokolási kötelezettségnek – szeretném megjegyezni, hogy a megtámadott ítélet 127. pontjában az Elsőfokú Bíróság kijelenti, hogy „mivel a Bizottság által adott válasz az Elf Aquitaine érveinek legfontosabb pontjaival kapcsolatban […] nem változik annak függvényében, hogy az anyavállalatról vagy a leányvállalatról van szó, ezért ez utóbbinak nem kellett külön megválaszolnia a [fellebbező] által kifejtett érveket”. Az említett pont a megtámadott ítélet 75. pontjára utal, amelyben az Elsőfokú Bíróság, miután az előző pontban megállapította, hogy „a [fellebbező] érveit, amelyek önállóságát hivatottak bizonyítani, már az anyavállalat is előadta […] annak érdekében, hogy bizonyítsa a leányvállalata üzletpolitikájára gyakorolt meghatározó befolyás hiányát”, arra a következtetésre jutott, hogy „a Bizottság az anyavállalat érveinek cáfolásával átfogóan válaszolta meg a két társaság érveit […]”.

31. Az Elsőfokú Bíróság tehát egyértelműen abból az előfeltevésből indult ki, hogy az Atofina és az Elf Aquitaine által a közigazgatási eljárás során előadott érvek nem voltak elválaszthatók egymástól, és így az egyik vizsgálata a másik vizsgálatát is magában foglalta. Meg kell állapítani ugyanakkor, hogy a fellebbező nem vitatja ezen előfeltevés megalapozottságát. Különösképpen nem jelöli meg azokat a kifejezetten az Atofina által felvetett, az Elf Aquitaine által felsorakoztatott érveket meghaladó elemeket, amelyeket a Bizottság

12 – Lásd a C-178/00. sz., Olaszország kontra Bizottság ügyben 2003. január 9-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-303. o.) 6. pontját és a C-199/03. sz., Írország kontra Bizottság ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítélet (EBHT 2005., I-8027. o.) 50. pontját.

elmulasztott volna megvizsgálni, vagy amelyek elutasítását nem megfelelően indokolta volna, anélkül, hogy az Elsőfokú Bíróság ezt a mulasztást vagy az indoklási kötelezettség e megsértését szankcionálta volna.

32. Ilyen körülmények között, és amennyiben azt a fenti 30. pontban foglaltak szerint kell értelmezni, a jelen jogalapot mint megalapozatlant el kell utasítani.

D – *Az arányosság elvének megsértésére vonatkozó negyedik jogalapról*

33. Meglátásom szerint ugyanerre a következtetésre jutunk abban az esetben is, ha úgy értelmezzük az említett jogalapot, hogy az azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság maga nem vizsgálta meg az Atofina által a piaci magatartásának önállósága bizonyítása érdekében a közigazgatási eljárás során felhozott érvek megalapozottságát. A megtámadott ítélet 76–80. pontjából ugyanis kitűnik, hogy az Elsőfokú Bíróság ténylegesen elvégezte ezt a vizsgálatot, amelynek során többek között figyelembe vette azokat az érveket, amelyek az Elf Aquitaine nem operatív holding jellegéből következnek (76. pont), azt a kijelentést, hogy az Atofina nem vezetett be az Elf Aquitaine tekintetében az AMCA piacán egyedi tájékoztatási politikát (78. pont), azt az érvet, hogy az AMCA-val kapcsolatos tevékenység nem volt meghatározó az Elf Aquitaine csoportban (79. pont) és azt a tényt, hogy a két társaság két külön piacon tevékenykedett, és nem voltak egymással beszállítói kapcsolatban (80. pont).

34. A fenti megfontolások összességéből az következik, hogy a harmadik jogalapot – amely az egyenlő bánásmód elvének és a tisztességes eljáráshoz való jognak a megsértésére vonatkozik – szintén el kell utasítani.

35. A fellebbező szerint az Elsőfokú Bíróság megsértette az arányosság elvét, amikor helybenhagyta a Bizottság által a pénzbírságnak az Arkema visszaeső magatartásával kapcsolatos elemének kiszámítására alkalmazott módszert. Ez a módszer a bírságok alapösszegének kiszámítása során az Arkema forgalmának kétszeres figyelembevételével jár, amelyhez az Elf Aquitaine-re és az Arkemára vonatkozó, az elrettentő szorzók is társulnak. Az Elsőfokú Bíróság nem vitatta a kétszeres beszámítás létét, azonban azt azzal igazolta, hogy a Bizottság nem térhet el az iránymutatásban alkalmazott számítási módszertől, következésképpen ezen iránymutatást „abszolút

jogi kötőerővel" ruházta fel, amellyel azonban ez nem rendelkezik.

36. A megtámadott ítélet 198. pontjában az Elsőfokú Bíróság kifejti, hogy a Határozatból kitűnik, hogy a jogsértés időpontjában az Elf Atochemmel kapcsolatban a Bizottság kartellügyben korábban már hozott egy határozatot, akkor, amikor az Atofina felett az Elf Aquitaine még nem gyakorolt irányítást (lásd a fenti 4. pontot). Ebből az okból a Bizottság a visszaesést súlyosító körülményként értékelte az Elf Atochemmel szemben, és a rá kiszabandó bírság alapösszegét 50%-kal növelte.[13] A Bizottság – annak érdekében, hogy a szankció ezen elemét „el tudja határolni" – a Határozat 222. lábjegyzetében kifejtett és a megtámadott ítélet 199. pontjában megismételt alábbi számítási módszert alkalmazta:

„A visszaeső magatartás miatti növelés csak az Atofinára (Atochemre) vonatkozik, az anyavállalatra, az Elf Aquitaine-re nem, mivel ez utóbbi a jogsértés elkövetésekor még nem gyakorolt irányítást az Atofina felett. Az Elffel szemben alkalmazott 2,5-ös szorzó nem képezi a számítás részét. Ehelyett a visszaesés kiszámításakor 1,5-ös szorzót kell alkalmazni, amely akkor lenne irányadó, ha az Atofina lenne a [H]atározat egyedüli címzettje (tekintettel az Atofina 17,8 milliárd eurót kitevő világpiaci szintű forgalmára). Ennek következtében az Atofinára a fenti mértékben meghatározott külön bírságot kell kiszabni."

37. A megtámadott ítélet 203. pontjában az Elsőfokú Bíróság az alábbiak szerint fejti ki, hogy a Bizottság hogyan számította ki az elméleti alapösszeget, amit aztán az Atofina esetében a visszaesésre tekintettel a Bizottság 50%-kal növelt:

„12 millió (kiindulási összeg) × 1,5 (elrettentési célból az Atofina forgalmára tekintettel alkalmazott szorzó) = 18 millió + (18 millió × 150%) (a jogsértés időtartamán alapuló növelés) = 45 millió euró".

38. Miután ezt az összeget a visszaesés címén a Bizottság növelte, majd az engedékenységi közleménynek megfelelően 40%-kal csökkentette, az Arkemával szemben a Határozat 2. cikkének d) pontja alapján kiszabott bírság végleges összege 13,5 millió euró lett.

39. Először is rá kell mutatni, hogy a fellebbező vélekedésével ellentétben az Arkema forgalmát a Bizottság nem azon „alapok"

13 – Lásd a Határozat 314. pontját.

kiszámítása során vette figyelembe, amelyek tekintetében az elrettentő szorzót alkalmazta az Elf Aquitaine/Arkema, [14] illetve egyedül az Arkema kapcsán, hanem maguknak a szorzók kiszámítása során. Amint az a Határozat 279. és azt követő pontjaiból következik, az Arkemával/Elf Aquitaine-nel szemben kiszabott bírság kiindulási összegét és az Atofinával szemben a visszaesésre tekintettel alkalmazott növelést (12 millió eurót) a Bizottság a jogsértés súlyára, valamint a benne résztvevő vállalkozások gazdasági jelentőségére – amint azt a piaci részesedésük alapján meg lehetett becsülni – figyelemmel számította ki. A Bizottság e kiindulási összegre alkalmazta azokat a szorzókat, amelyek a bírság kellő elrettentő erejét voltak hivatottak biztosítani. Az Arkema/Elf Aquitaine tekintetében ez a szorzó 2,5-ös volt, figyelemmel többek között arra, hogy világpiaci szintű forgalma 84,5 milliárd euró (a Határozat 299–300. pontja), amíg az Arkemára csupán a visszaesés miatti növelés érdekében – figyelemmel 17,8 milliárd eurós világpiaci szintű forgalmára (a Határozat 222. lábjegyzete) – alacsonyabb, 1,5-ös szorzót alkalmazott.

40. Ezt követően rá kell mutatni arra is – amint azt az Elsőfokú Bíróság is megteszi a megtámadott határozat 201. pontjában –, hogy „a Bizottság az iránymutatás 2. és 3. pontjában foglaltak szerint azt követően, hogy a jogsértés súlyára és időtartamára tekintettel megállapította a bírság alapösszegét, a jelen ügyben az enyhítő, illetve súlyosító körülmények fényében az említett összeget egyszer növeli, egyszer pedig csökkenti". Az alapösszeghez ezeken a jogcímeken járuló helyesbítéseket általában ugyanezen összeg százalékában fejezi ki (a fellebbező esetében a visszaeső magatartás miatt az alapösszeg 50%-os növelésére, illetve engedékenység címén az alapösszeg 40%-os csökkentésére került sor). Következésképpen e növelések és csökkentések összegszerűsége ténylegesen az alapösszeg meghatározásának során figyelembe vett összes tényező függvényében változhat, tehát nemcsak a vállalkozás anyagi pénzügyi kapacitása (forgalma), hanem a szóban forgó piacon betöltött szerepe (piaci részesedése) és általánosságban a jogsértés súlya és időtartama függvényében is.

14 – Emlékeztetőül azt az összeget, amelyért az Arkema és az Elf Aquitaine egyetemlegesen felelnek, a Bizottság az alábbiak szerint számította ki: – kiindulási összeg: 12 millió (a Határozat 296. pontja); – 2,5-ös szorzó alkalmazása (a Határozat 300. pontja) a kiindulási összegre nézve: 30 millió (közbenső összeg, amelyet a Határozat nem említ); – időtartam miatti növelés (150%-os növekedés), amely az alapösszeget adja meg: 75 millió euró (a Határozat 303. pontja); – nincs súlyosító körülmény (a Határozat 222. lábjegyzete); – a bírság alapösszegének 40%-os csökkentése az engedékenységi közleménynek megfelelően (a Határozat 340. és 341. pontja): 45 millió (a Határozat 348. pontjának harmadik francia bekezdése).

41. Ebből következően a fellebbező érvelésének elfogadása arra a megállapításra vezetne, hogy minden súlyosító körülmény

miatti növelés az alapösszeg alkotóelemeinek kétszeres értékelését jelenti, ami nem elfogadható.

42. Egyébiránt a konkrét ügyben a Bizottság az általa alkalmazott, kizárólag az Arkemára vonatkozó alapösszeget újra kiszámító módszerrel éppen azt akarta elkerülni, hogy a bírság olyan növelésekor, amelyért egyedül az Atofina volt felelős, olyan elemet vegyenek számításba (azaz az Arkema/Elf Aquitaine társaságra vonatkozó szorzót), amely nem tükrözi e vállalkozás tényleges helyzetét. Ez a módszer, amelynek következtében az Arkema nem szenvedett hátrány abból, hogy a Bizottság az alapösszeget az Arkema/Elf Aquitaine jelentősebb pénzügyi kapacitására tekintettel növelte, önmagában nem tűnik számomra kifogásolhatónak.

43. Az Arkema/Elf Aquitaine vonatkozásában és egyedül az Arkemával szemben elrettentő céllal alkalmazott szorzók kiválasztásával kapcsolatban megjegyzem, hogy a fellebbező nem vitatja sem ezek meghatározásának módját, sem pedig mértéküket, hanem lényegében arra a kijelentésre szorítkozik, hogy alkalmazásuk forgalmának kétszeres figyelembevételéhez vezetett. [15]

44. A fenti megfontolások alapján úgy vélem, hogy mind az arányosság elvének megsértésére, mindaz azon téves jogalkalmazásra vonatkozó kifogások ténybeli megalapozottsága hiányzik, miszerint az Elsőfokú Bíróság a Bizottság iránymutatását abszolút jogi kötőerővel ruházta volna fel.

45. Következésképpen véleményem szerint a fellebbezés negyedik jogalapját mint megalapozatlant teljes egészében el kell utasítani.

15 – Ebben a tekintetben szeretnék arra emlékeztetni, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint ugyan kívánatos a bírság meghatározásának érdekében a vállalkozás teljes forgalmát – még ha az hozzávetőleges vagy hiányos is –, annak méretét, valamint gazdasági teljesítményét figyelembe venni, ám egyik összegnek sem szabad a többi mérlegelési tényezőhöz képest aránytalan fontosságot tulajdonítani, és következésképpen az arányos bírság megállapítása nem lehet pusztán a teljes forgalmon alapuló számítás eredménye (lásd a Bíróság C-397/03 P. sz., Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2006. május 18-án hozott ítéletének [EBHT 2006., I-4429. o.] 100. pontját). Egyébiránt a Bizottság nem teheti meg, hogy számtani képletek kizárólagos és mechanikus alkalmazása révén megfossza magát a bírság összegére vonatkozó mérlegelési jogkörétől (lásd a C-283/98. P. sz., Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-9855. o.] 47. pontját).

III – Végkövetkeztetések

46. A fenti megfontolások összességére tekintettel a Bíróságnak azt a javaslatot teszem, hogy a fellebbezést utasítsa el, és a fellebbezőt a Bíróság eljárási szabályzata 69. cikkének 2. §-a értelmében kötelezze a költségek viselésére.